

DEMOKRACIJA

Leto VII. - Štev. 22

Trst - Gorica 5. junja 1953

Izhaja vsak petek

To ni državna politika

Jugoslovansko-italijanski odnosi na Jadranu so bili vedno napeti. Moderna Italija se namreč ni mogla niti dar pomiriti z dejstvom, da nima več v lastni posesti vzhodnih jadranskih obal, kakor jih je imela v rimskih časih ter jih deloma držala v svojih rokah bivša beneška republika. Zato stremi za razširjanjem svojih meja globoko v tiste predele, ki so jih v tem dolgem zgodovinskem razdobju naselili drugi narodi. To velja tudi za poveljno Italijo, ki ne more preboreti popravkov mej, kakršne je določila Pariška mirovna pogodba.

Seveda se to odraža posebno v življenju in usodi tistega prebivalstva, ki živi na spornih predelih, za katere se potegujeta oba tekmeča. Posebno velika je vneema, ki jo kažejo pristajali Italije v tržaškem vprašanju, ker gre tu za ozemlje, ki ni jugoslovansko, zaradi česar so prepričani, da bodo pri njem še najlažje uveljavili svoje težnje. Da je to samo prva korektura ozemeljskih določil mirovne pogodbe, za katero bodo nato sledile še nove, v ostalem že napovedane zahteve, ni treba posebej poudarjati. Bolj kot to nas pa kot neposredno prizadete zanima nekaj drugega.

Ze v trenutku podpisa mirovne pogodbe je uradna Italija izjavila, da se z njenimi določili ne strinja in da bo vložila vse svoje napore za to, da bi dosegla izpremembe tistih določil, za katere smatra, da so krivične. Eno izmed takih določil je po njenem mnenju tudi ustanovitev Svobodnega tržaškega ozemlja, ki bi moralo biti, po italijanskem mnenju, priključeno k Italiji. Temu svojemu gledanju so ostali vsi uradni zastopniki Italije vsa ta leta zvesti in so ga vedno ponovno poudarjali, vztrajno in brez konca, tako da je del sveta že zaradi tega večnega ponavljanja sprejel njihovo tezo za vsaj deloma upravičeno in je od časa do časa vedno bolj odpiral vrata italijanskemu vplivu v Trstu.

Če primerjamo to italijansko vztrajnost z jugoslovansko politiko glede istega vprašanja, se nam takoj pokaže velika razlika, ki neizogibno pogubno vpliva na odporno moč in voljo slovenskega življa v teh krajih. Izgleda sploh, kakor da bi jugoslovanska politika bila glede zamejskih Slovencev brez kompasa, brez načrta. In če problemi niso jasni državnikom, kako nato potem ti zahtevajo od preprostih ljudi, še posebno manjšin, da bi jim sledili in zaupali?

Videti je, da je zmeda, od katere je prišlo v jugoslovanskem gospodarstvu, dezorganizirala tudi politične koncepcije sedanjih režimskih veljakov. Drugače si namreč ne moremo razlagati, da je Babič dne 28. aprila na kongresu Socijalistične zveze delovnega ljudstva Slovenije ostro obsodil abstinenčno goriških Slovencev pri parlamentarnih volitvah v Italijo, katero je proglasil za neoportuno, ker pomeni izolacijo Slovencev od naprednih sil v Italiji, drugi veljak istega današnjega režima, Boris Kraigher, pa je dne 24. maja, ob priliki otvoritve nove vodovoda v Brdih, ugotovil pravilnost stališča Slovencev v Italiji, ki so se za sedanje državnozbornske volitve oddali oddati bele glasovnice. Bolj očitnega nasprotja med dvema človekoma, ki igra v določanju današnje jugoslovanske politike do zamejskih Slovencev vidno vlogo, pa ni treba iskati. Kakšen vtis pa vzbujata tako stanje v režimskih vrhovih in kako to vpliva na zamejske Slovence, ni treba niti govoriti!

Podobno je tudi v tržaškem vprašanju. Na že omenjenem kongresu je Babič dejal, da je STO izgubilo svoj pomen, da tega sporazuma med velesilami ni mogoče izvesti in je proglasil vse pristaje Svobodnega tržaškega ozemlja, kakršnega predvideva edina do danes podpisana pogodba vseh prizadetih držav, za reakcionarje. Ni minilo dvajset dni in v Slavskem brodu je govoril maršal Tito (medtem je bil v Beogradu tudi vodja Jugoslovanske delegacije v Trstu, g. Zemljak), ki je najprej prikazal nemožnost dobesedne uporabe in izvedbe etnične načela in dejal: »Ker pa vztrajamo pri tem načelu, se zmeraj trdim, da bi bilo najboljši pametno, da se uveljavi mirovna pogodba, da bi bil dosežen sporazum, da bi bil v Trstu guverner, s katerim bi se strinjale vse države. Dodaj še sicer še svoj predlog o kondominiju, toda vsekakor je značilno, da se je glede ohranitve Svobodnega tržaškega ozemlja postavil v polno nasprotje z izjavo-

(Konec na 2. strani)

Položaj našega šolstva

Konec šolskega leta je že tu.

Naša javnost je bila navajena, da se je domač irendistični tisk ob koncu vsakega šolskega leta besno zaganjal proti slovenskemu šolstvu na Tržaškem in z zlaganimi trditvami skušal odvratiti naš življenjski odločnega zanimanja za razvoj in koristi naših osnovnih in srednjih šol.

Letos je ta laška gonja proti našim šolam odpadla. To lahko trdimo, ker nekaj svojvrstno tendenčnih člankov proti našim šolam ne moremo smatrati za sistematično gonjo, kakršno so na primer uprizarili proti našemu šolstvu še konec predlanskega leta. Da je letošnja pričakovana gonja odpadla, pa treba iskati razloga v dejstvu, da so si italijanski šolniki na našem ozemlju pač zamislili učinkovitejši poseg v razvoj našega šolstva.

Po uveljavljenju lanskega Londonskega sporazuma in po odhodu zaveznika častnika, ki je po službeni dolžnosti vršil nadzorstvo tudi nad našimi šolami, smo dobili na najvišjem mestu ZVU zagotovilo, da se glede slovenskega šolstva na Tržaškem ne bo nič zgodilo, kar bi bilo v škodo našim narodnostnim koristim.

V začetku sicer se kaj takega tudi res ni dogajalo, vendar smo pri predlogih za ustaletev in spopolnitve našega šolskega sistema naletavali na vedno bolj gluha ušesa. Neredko so nam celo odgovarjali, da slovenska šola pri nas ni v ničemer na slabšem od italijanske in da je položaj slovenskih šolnikov enak onemu italijanskim.

Letos marca pa so nam zadali hud udarec z ukinitvijo položaja coneškega inšpektorja pri Višji šolski upravi, ki ga je dotlej zavzemal prof. Edvard Mizerit. Udarec je bil za nas tem hujši, ker smo kmalu nato izvedeli, da je položaj strokovnega svetovalca za slovenske šole pri Prosvetnem uradu ZVU nezaseden od 1. decembra 1948!

Vsa naša javnost se je zato postavila odločno ob stran našim šolnikom in postavila zahtevo po upostavitvi položaja coneškega inšpektorja za slovenske šole pri Višji šolski upravi.

Blizajoči se konec šolskega leta je nam pa odkril, zakaj se je nekaterim tako mudilo, da so si upravo slovenskega šolstva s tako naglico hoteli popolnoma podrediti: letošnja uredba za nastavitve je dovolj zgovorno dokazala, da obstoji za nas tržaške Slovence nevaren poskus, bistveno prizadeti naše šolstvo z navidezno nedolžnim upravnim ukrepom glede imenovanj za prihodnje šolsko leto.

Ni nobenega dvoma, da mora imeti šolnik-domačin, ki je v posesti vseh po zakonu določenih pogojev, prednost pri nastavitvi. Vendar ne smemo pozabiti na dejstvo, da gre za ukrep, ki mora sa-

POPRAVEK

Glede na članek »Primorski dnevniki« in njegov argument, objavljenem v »Demokraciji« št. 18 s 15. maja t.l., v katerem je bilo govora o »Branku Babiču, grobarju slovenske narodne zavesti«, smo dobili 27. maja t.l. popravek g. Draga Pahorja, v katerem izjavlja, da ne odgovarja resnici trditve zgoraj navedenega članka, da je bil on »po neuspešnem obisku slovenske družine, da pošlje svojega otroka v slovensko šolo, upravičeno vzkliznil: „Prokleta fratelanca!“

Objavljamo ta popravek, da ugodimo zahtevi g. D. Pahorja.

Ugotavljamo pa, da je »Demokracija« že enkrat prinesla vest o tem obisku g. D. Pahorja in njegovi tobožni izjavi na račun »fratelance«, da pa ni takrat nihče protestiral ali poslal popravek.

O stvari prepuščamo sodbo slovenski javnosti na Tržaškem in dodajamo, da je fratelanca politika tukajšnjih komunistov obeh struj bolj škodovala narodni zavesti slovenskega ljudstva kot pa fašizem. Tudi mi stojimo na stališču mirnega sožitja, medsebojne strpnosti in medsebojnega spoštovanja med nami in italijanskimi sosedmi. To je pa nekaj povsem drugega kot »fratelanca«, kakor so jo komunisti razumeli in propovedovali, ker je njihova »fratelanca« ubijala in še ubija v našem človeku narodno samozavest in čut narodne skupnosti, ki izvira iz čute o krvnem in jezikovnem sorodstvu vseh Slovencev.

mo koristiti našemu šolstvu in ki mora prav zaradi tega preprečiti, da bi se na naše šole vrnili šolniki, ki ne bi obvladali slovenščine. Zatošina za vse Slovence je izkušnja z avstrijskimi utrakvističnimi šolami na Koroskem, v kolikor se sploh moremo na to sklicevati!

Kako misli šolska oblast zaščititi domačine, pa je najbolj zgovorno in prepričljivo dokazala s tem, da je v štirilasko komisijo za slovenske učbenike imenovala kar dva italijanska profesorja. Kakšna naj bi bila vloga teh dveh italijanskih profesorjev v komisiji za slovenske šolske knjige, je vsakomur jasno. Pri tem ne bo odveč, če poudarimo, da se je sedanji italijanski šef Prosvetnega urada ZVU že večkrat spodtaknil ob pouk zgodovine in italijanščine na naših šolah. Verjetno mu še nihče ni pojasnil, da je program obeh predmetov popolnoma enak na šolah s slovenskim kakor na onih z italijanskim učnim jezikom, ne glede na dejstvo, da mora v primeru pouka zgodovine slovenski dijak obvladati še specifično slovensko učno stvarino, kar pravzaprav velja za vse predmete tako imenovane slovenske narodne skupine (slovenščina, zgodovina in zemljepis).

Naš domači življenjski zahteva za svojo uspešno zaščito na šolskem polju naslednje: zaposlitev svojih strokovno usposobljenih učnih moči; organsko ureditev slovenskega šolstva na podlagi veljavne šolske zakonodaje; ureditev službenega položaja vseh šolnikov; spopolnitev šolskega sistema, in sicer ka-

kovostno in krajevno, z ustanovitvijo še vseh manjkajočih zavodov (kot n. pr. dvorazredne trgovske in srednjetehtnične šole) in razširitev obstoječih na kraje, v katerih oostoji za to dokazana potreba; osamosvojitve raznih podružnic obstoječih strokovnih šol in klasične gimnazije; uspostavitev položajev coneškega inšpektorja za slovenske šole pri Višji šolski upravi in strokovnega svetovalca za slovenske šole pri Prosvetnem uradu ZVU; imenovanje samostojne slovenske šolske uprave, ki bi delovala v skladu z veljavnimi šolskimi zakoni.

Ko bomo vse to dosegli, bomo tržaški Slovenci zares polno zaščiteni, kar se našega šolstva tiče!

Res je, da je zadeva zaščite domačih šolnikov zelo pereča. Vendar izgovor o njihovi zaščiti, ki pa ima v glavnem namen, prizadeti kakovost in narodni značaj našega šolstva, prav nič ne zaleže pri naših ljudeh. Šolska oblast naj imenuje šolnike po veljavnih zakonitih predpisih in naj čimprej uredi naše splošne šolske zahteve, ki smo jih zgoraj navedli, pa bo s tem nameravano zaščito na najboljši in najbolj koristni način izvedla.

Razen tega smo prepričani, da domači šolniki, ki so si pred kratkim ustvarili lastno strokovno organizacijo, glede tega vprašanja ne bodo dopustili nobenega razdora v vrstah slovenskih šolnikov v Trstu, in da se bodo koristno vključili kot nujno potreben činitelj v slovensko šolsko skupnost na Tržaškem.

ITALIJA IN JUGOSLAVIJA

Titov govor v Slavskem brodu je izrazil strašen hrup in vik na italijanski strani.

De Gasperi je izbral Vittorio Veneto, dozdnevno bojišče iz prve svetovne vojne, na katerem ni bilo ne borcev in še manj borbe, kot pozorišče svojega govorniškega podviga v odgovor Titovemu v Slavskem brodu.

Taktika italijanskega ministrskega predsednika je dobro znana.

Glasi »strasti in ogorčenjaj« na jugoslovanski strani hoče postaviti

ti nasproti glas zmernosti in hkratu italijanske bojevitosti. Koga naj bi ne ganil ta dokaz italijanske velikodušnosti? Koga naj ne bi zanesel De Gasperijev poziv privzetosti večnim vrednotam evropske in izvenevropske vzajemnosti?

V Rimu deluje kot ameriški ambasador žena izbranih lastnosti in prežeta katoliških načel. Kako naj bo gluha, čeprav je kot službena oseba prisiljena na popolno rezerviranost, do italijanskih zatrjevanj v najčistejši namene De

Gasperijeve vlade?

Toda tu je treba zlasti z ameriške strani, in prav zaradi ameriške odgovornosti pred sodbo zgodovine, vzeti v obzir predvsem dejstva, besede pa le v toliko, v kolikor se ujemajo z dejstvi!

Z ameriške strani naj bi po italijanskih trditvah zamerili Jugoslaviji, da vodi dvolično politiko in da se je izneverila zahodnim zaveznikom, ali vsaj to, da pripravila svoj umik od njih. V bistvu se je pa vsa jugoslovanska akcija vrtila okrog tega, da bi omogočila amodus vživdne v donavskem prometu, kjer na Jugoslavijo od približnih dva tisoč plovnih kilometrov odpade dobra polovica, in sicer skoro ves srednji ter dober del dolnjega toka Donave. Od dne, ko je delegat Djurić junija 1951 zapustil Galac, pa do danes je bil ves podonavski promet od Mohača in Bazjaša pa do ustja Timoka na veliko škodo avstrijskega, češkoslovenskega in madžarskega izvoza skoro ustavljen.

Nič ni čudnega torej, če je v trenutku sovjetske pripravljnosti Jugoslavij izkoristila priliko za vzpostavitev tistega prometa, ki v tolikšni meri odgovarja njenim gospodarskim in prometnim potrebam.

Ce pa bi glede tega Jugoslaviji kdo mogel kaj očitati, je Italija v to zadnja upravičena. Mi vemo dobro, kaj bi Jugoslavija mogla nuditi Sovjetom, če bi se ti primeroma zadržali v tržaškem vprašanju in v posojanjih za avstrijsko pogodbo, zares pa ne vemo in ne moremo uganiti, kaj bi mogla Italija nuditi Sovjetom, od katerih pričakuje, da bi odstopili od njihovega znanega stališča glede tristranskega predloga od 20. marca 1948, ki so ga vzdrževali skozi vsa zadnja leta. Kajti tako mi kakor vsak drug nepristranski opazovalec, pa naj bi ta De Gasperiju stal še tako blizu, bo pač težko mogel verjeti, da bi se sovjetski odstop dal doseči brez protiusluge. Saj bi to ne pomenilo nič več in nič manj kot brezplačno odstopanje sovjetske komunistične vlade nasproti italijanski demokratični vladi, kar pa ni verjetno.

Ce pa De Gasperi kot šef demokratične ali sovjetske vlade ni mogel pričakovati brezplačnega posojanja (ni pa kakor Tito imel podonavskega prometa kot kompenzacijsko postavko), smo pač upravičeni, da vprašamo, kakšno in katero ceno je bil De Gasperi pripravljen plačati Sovjetom za Trst ali bolje za sovjetski pristanek na predlog od 20. marca 1948. In dokler glede te cene ni primernih pojasnil, imamo ne samo mi, ampak tudi vsi zahodni državniki pravico, budno paziti na Italijan-

(Konec na 4. strani)

Beneški Slovenci in parlamentarne volitve

V tem predvolilnem času je postala naša Benečija predmet velike pozornosti in ljubezni od strani obeh strank.

Imamo vtis, da vse stranke še posebno cenijo glasove beneških Slovencev in zato se tako hudo pu-tajo zanje. Vse, tudi najmanjše v-sice nasin hribov, so vsak dan, usak večer nadlegovane od aktivnosti, od mešetarjev, od kandidatov raznih strank. Ker je naše ljudstvo razočarano, je zato presneto mrzlo in se ogiba napovedanim volilnim shodom, zaradi česar so razni priganjaci in obljubenosaci prisiljeni trošiti svoje hvale in ponu-jati svoje obljube po gostilnah in po zasebnih hišah, od človeka do človeka, ali kričati po mikrofonih, da bi jih slišali po hišah. Kdor more, čaka naše ljudi ob nedeljah tik cerkve, da bi jim ponudil volilno pridigo, ko bodo šli iz cerkve. Najbolj aktivni so demokratijski propagandisti, a tudi njim ni uspelo vzbuditi navdušenja za svojo stranko, kakor v prejšnjih pri-ložnostih. Ljudje so mrzli tudi do te stranke, četudi bi že po svojem krstjanskem programu morala i-meti popolno zaupanje našega ka-toliškega ljudstva, katerega pa je izgubila zaradi svojega strupenega protislovenskega stališča in delo-vanja.

Demokristjanska stranka se je u-darila z motiko po nogi s tem, da je podžigala pretirani nacionali-zem, misleč da se bo s tem bolj prikupila ljudstvu in si utrdila po-

ložaje. Hudo se je pa varala. Prav-tisti nacionalisti in šovinisti, kate-re je gojila v svoji sred, so fi po-kazali jigo in so ji postali najbolj nevarni nasprotniki v vrstah mo-narhistov in novofašistov, ki udri-hajo po njej še posebno v tem vo-ililnem boju. Ljudstvo se zaveda, da vse, kar je storila demokratijska stranka za naše vase, je stori-la v italijanske nacionalistične na-mene: samo italijanske šole v vsa-ki naši vašici, prav tako samo ita-lijanski otroški vrtci, v njih pa globe za vsako izgovorjeno sloven-sko besedo! To pa ni nič izboljšalo gospodarskega stanja naših ljudi.

Beda je od dneva do dneva več-ja in ljudje silijo v tujino, kamor koli, s trebnom za kruhom, in si-ger sami delovni ljudje, celo z dru-žinami. Naše gorske vase se praz-nijo, zadnje ljudsko stetje nam je o tem marsikaj povedalo.

Ta resnica je alarmirala tudi u-radne kroge. V začetku vojilne kampanje je prišel v Sempeter sam podtajnik gospodarskega mi-nistrstva, Marijan Rumor, v spre-mstvu višinskega prefekta Mozzija, deželnega predsednika Candolini-ja, deželnega poslanca Olivieri in številnih drugih oblastnikov. Na shod so povabili župane in sveto-valce vseh slovenskih občin ter du-hovnike in uglednejše moze z vseh vasi. Dež. poslanec Olivieri je v dolgem govoru orisal gospodu pod-tajniku obupne gospodarske raz-me naše vasi, ki silijo naše lju-di v emigracijo; našel mu je vse primere, v katerih bi morala vla-da priskočiti na pomoč našim ob-činam in vsem, da bi ustvarila, posebno gorskim ljudem, bolj zno-sne pogoje za življenje, in to že iz političnega vidika, ker, če bo šlo tako naprej, bodo ljudje zapuščali hribe vzhodne državne meje in ljudje iz severa jih bodo nadome-ščali. Tudi ostali govorniki so po-udarjali isto nevarnost. Gospod državni podtajnik je vzel na znan-je vse to in zagotovil navzoče, da bodo obmejne občine prve deležne akcije gospodarskega ministrstva za gospodarsko pomoč hribovskim ljudem.

Verjamemo gospodu podtajniku, ker je pošten in resen človek, ven-dar smo prepričani, da bo vsa ob-ljubljena pomoč brezuspešna, če bo vlada vnaprej z eno roko daja-la, z drugo pa jemala. Če vlada ho-če res pomagati našim ljudem, mora primerno znižati tudi davke, ker v nekaterih primerih ljudje ne pridajo na nerodovitnih premo-ženjih niti toliko, kolikor morajo dajati za davke.

In še eno moramo poudariti: člo-vek ne živi samo od kruha, ampak tudi od miru in človeške svobode ter človečanskih pravic. Če je de-žela kakor v obsemdnem stanju; če mora človek biti vedno v strahu, da ga nadzorujejo in sumijo, da je nevaren protidržavni zločinec za-to, ker govori ali moli v svojem materinem jeziku; če hočejo udu-šiti v grlu naših otročičev vsako materino besedo z globo; če mora živeti vedno v strahu, da ga kdo ne okleveta pred oblastmi itd., v taki deželi življenje ni prijetno, četudi človeku ne manjka vsakda-njega kruha. Zato sili naš človek v tujino, kjer upa, da bo užival vsaj osnovne človečanske pravice!

Prepričani smo, da bodo 7. jun-i-ja demokratijski odnesli pri nas manj glasov kot v prejšnjih časih, ker jim naše ljudstvo, ki občuti krivice, ne zaupa več!

Slovenci v dolinah Tera in Na-dize so bili in ostanejo Slovenci!

Parada kronanja v Trstu

Ob priliki kronanja britanske kraljice Elizabete II. je bila tudi v Trstu 2. junija ob 9.30 velika parada britanskih čet na dirkališču na Montebellu.

Postrojene čete je pregledal vo-jaski poveljnik našega področja, gen. T. J. Winterton. Cete so nato pozdravile kraljičin prapor, vladar-icel nazdravile in ji prisegle zve-stobno. Nato je topovska baterija oddala salvo 21. strelav. Sledil je mimohod čet pred tribunami.

Paradi so prisostvovali poleg tr-žaških dostojanstvenikov tudi za-stopniki jugoslovanske, italijanske in ameriške vojske.

Tržaška parada kronanja je za-pustila na vse častne goste in dru-ga udeležence velik vtis zaradi strunnega nastopa britanske po-sadke.

Monarhistično izročilo polnega tisočletja je obkrožalo krono, ki jo je v torek 2. junija nadškof iz Canterburyja položil na glavo mladi ženi. Še nikdar v zgodovini britanske cesarstva ni kronanje tako tesno povezovalo prav vse državljane Britanske državne skupnosti, kakor se je to zgodilo pri kronanju kraljice Elizabete II.

Najpomembnejši vladarji Velike Britanije so bile kraljice, in tako je sleherni britanski državljani svetlo prepričani, da je kronanje kraljice najzanesljivejši porok, da bo Britansko otočje zopet blagoslovljeno s srečo in blaginjo. Morda je zgolj slučaj, da niso sedanja britanska kraljica isto ime kot velika vladarica iz dobe renesance: ljudstvo vsekakor veruje, da se z novo Elizabeto ponavlja zgodovina britanske slave in moči.

Britanska kraljica ni zgolj dekoracija, kakor to mnogi ljudje v svetu mislijo. Krona je činitelj notranjega izravnovanja in že s samo svojo funkcijo jamči krona za stalnost in trajanje vodstva v državi. Za Anglijo pa pomeni krona še mnogo več: krona veže z zad-

njiimi vezmi dele države, ki pogosto krat težijo narazen.

Prav zato nam postajajo razumljive vse pompozne svečanosti in orjaški programi, ki so bili povezani s kronanjem kraljice Elizabete II. Tisti državni voditelji, ki zvešto in verno prisluškujejo utripu javnega mnenja, vedo prav dobro, zakaj so te mesece in mesece pred tem dogodkom porinili svečanosti kronanja v prvo vrsto svetovnih dogodkov. Orjaška publika, ki je prav gotovo potokljala prav vse tovrstne svetovne rekorde, ni imela zgolj namena zadostiti radovednostim in lenzacijam; to publicistiko niso vodile težnje po vzbujanju malikovalskih nagonov množice, ki so jih v naše stoletje vpeljali razni pokojini in še živeli diktatorji, da bi si z njimi vžigali blodnje in domišljavosti, pač pa se za tem skrivajo hrepenenje po zgodovinskih trdnostih, ki so v monarhiji z njenim točno naznačenim nasledstvenim redom, po zamisljenih smelih britanskih državljanih, še najboljše zjamčene. Je to hrepenenje po trdnosti in tisti slavi, ki jo je britansko cesarstvo uživalo toliko stoletij.

V večini evropskih držav so vladarji prostovoljno ali nasilno izgubili. Toliko močnejše pada v oči življenjska sila kraljevin evropskega severozahoda. Ne samo v Angliji, kjer je monarhija bolj priljubljena, kakor je bila kdaj koli, tudi na Nizozemskem in v treh skandinavskih deželah so kraljevske hiše prav tako popularne kakor neovrgljive. V vseh petih državah so vladarji protestanti, edina katoliška vladarska hiša je v Belgiji, kjer so pred kratkim preživljali prav resno kraljevsko krizo.

Zanimiva je tudi okoliščina, da vlada v vseh teh šestih monarhi-jah zelo močan in življenjski so-cializem, ki je prepričan, da uživa državljani pod kraljevske krono več državljanjskih svobod kot pri drugih oblikah vladavine.

VESTI IZ GORIŠKEGA

Slovenski volivci!

Temeljni zakon države je ustava in v tej ustavi je člen 6, ki ukazuje, da mora vlada zaščititi s posebnim zakonom vse jezikovne manjšine. Tada vlada je do sedaj zaščitila samo Francoze v Dolini Aosta, Nemce na Tirolskem in Ladince na Tridentinskem. Teh Ladincev je 9.000, torej manj kot Slovencev.

Vsi ti imajo pravico, posluževati se svojega jezika, povsod, tudi na občini in v državnih uradih ter na sodniji. Njihove šole so ravno tako z zakonom urejene.

Le nas Slovence v Italiji, ki nas je 70.000, vlada ni še zaščitila s posebnim zakonom, in vse italijanske stranke držijo pri tem roko demokristjanom, ker so se do sedaj vsi izrekli proti nam Slovincem, prav tako kot za časa fašizma.

Kominformisti in socialisti pa, kolikor jih je Slovencev, so tisti, ki pošiljajo svoje otroke raje v italijanske šole, kot pa v slovenske.

Člen 116 ustave predvideva posebno autonomijo za našo deželo. Na ta način bi se naša dežela gospodarsko močno dvignila, ker bi v autonomiji, kot smo jo že uživali pod Avstrijo, šli mnogi davki, ki jih plačujemo, samo za našo deželo, pa bi brezposelnih ne bilo več.

Toda vse italijanske stranke, tudi kominformisti in socialisti z demokristjani na čelu, nočejo te posebne autonomije uveljaviti. Zato Slovenci ne bomo volili nobene italijanske stranke, saj nobena italijanska stranka ne zastopa Slovencev v Italiji, in oddamo prazne glasovnice.

Na ta način pokažemo Italiji in svetovni javnosti, da protestiramo proti krivici, ki se nam godi na političnem, kulturnem in gospodarskem polju.

Zahtevamo svojega slovenskega poslanca!

SLOVENSKI VOLIVCI!

Ne izdajte svojega rodu in svojih gospodarskih koristi!

Ne volite nobenega in na volišču stopite z glasovnico v kabino, ne napravite na glasovnici s svinčnikom prav nobenega znaka, sprva vite jo skupaj in tako vrnite predsedniku volišča.

Ta je dogovorjeni sklep vseh Slovencev v Italiji, zato ga moramo spoštovati.

Slovenec, ki se sklepa ne drži, pogubi samega sebe in ostale.

Zivelci Slovenci v Italiji!

OPOZORILLO slovenskim volivcem!

Vodstvo Slovenske demokratske zveze v Italiji, ki predstavlja skupino katoliških in skupino narodno naprednih Slovencev, opozarja slovenske volivce, naj ne poslušajo raznih pozivov, ki se pojavljajo zadnje dneve pred volitvami tudi v slovenskem časopisu, in ki imajo namen pridobiti slovenskega volivca, da glasuje za določeno italijansko stranko. Ti pozivi, čeprav podpisani od Slovencev, so verjetno nastali pod pritiskom!

Zato vodstvo Slovenske demokratske zveze vztraja na svojem prvem pozivu, kajti:

1. Volilni zakon nam ne daje možnosti izvolitve slovenskega poslanca, kot je to v pravilu demokracije;

2. Vlada ni niti odgovorila na zahtevo po posebnih določilih zakona, ki naj omogočijo zastopstvo Slovencev v poslanski zbornici;

3. Brez našega zastopnika v poslanski zbornici nimamo Slovenci v Italiji možnosti zastopstva in obrambe naših pravic in koristi;

4. Vlada ni še izdala zaščitnega zakona za slovensko manjšino v Italiji, na katerega jo veže člen 6. ustave;

5. Vlada ni še izdala zakona za slovenske šole v Italiji;

6. Določene italijanske stranke

vršijo na slovenske volivce moralni politični pritisk, da bi dobile njihove glasove!

Slovenska demokratska zveza vas je s svojim staroslovnim znakom *lipove veje* vodila doslej uspešno v postavnem boju za naše pravice in se nikdar ni izneverila najvišjim ukazom našega narodnega obstoja na rodni grudi!

Slovenski volivci, prišel je čas, ko zahtevamo od vas zvestobo za zvestobo in izpolnitev narodne dolžnosti.

Izvršite svojo državljansko dolžnost in pojdite na volišče.

Izvršite pa tudi svojo narodno dolžnost in oddajte prazno glasovnico!

Slovinci, naša vest je čista in naša pravica sveta!

Slovenski volivci, z Bogom za narod in za slovensko stvar!

Vodstvo SDZ v Italiji

OBVESTILO

Načeljno odprto pismo goriškemu nadškofu, ki ga objavimo prihodnji teden.

SLOVENCI!

katoliška dolžnost vam nalaga zvestobo svojemu rodu!

Zato oddajte bele glasovnice

Naša stvar je pravična in

Bog je z nami!

V spomin cerkveni hierarhiji

Člen 43 konkordata med svetlo stolico in Italijo prepoveduje katoliški akciji, da se organizira in na-topa kot politična stranka.

Zakaj pa so slovenske duhovnike prisilili, podpisati proti našim narodnim koristim izjavo, ki jo prinaša zadnji »Katoliški glas«?

V Čedadu vsi begunci oproščeni

Kot smo že poročali, se je 22. maja vršila v Čedadu kazenska razprava proti 22 slovenskim begun-

cem, ki so jih dolžili, da se niso prijavili kot tuji, čeravno so vsi optanti. Dokazali so, da se ne morejo smatrati za tuje, in sodnik je vse oprostil.

Napad na Slovence v Čedadu

V nedeljo popoldne 31. maja je neki bivši alpski poročnik iz Sentjurja, ki je bil v civilni obleki, izvršil napad na Slovence iz Klodiča, g. Izidorja Klodiča, in sicer s pestjo in z zmerjanjem zaradi njegovega slovenstva. O tem poročila obširno »Prim. dnevnika« od 2. 4. m.

Usnjarna v Mirnu

Stara strojarna v Mirnu pri Gorici je po podatkih »Ljubljanskega dnevnika« imela proti koncu 1952. leta točno 16.548.480 din izgube.

Večji del te izgube je pripisati njenemu zadnjemu ravnatelju Vladimiru Silicu, ki je v njej gospodaril od leta 1947 dalje in ni poslušal nobenega strokovnjaka, ampak delal vse po svoji glavi. Pod takim vodstvom usnjarna ni mogla napredovati; njeni izdelki niso dobili kupca, že itak slabo blago se je pa še bolj kvarilo in uničevalo v nepravilnih sušilnicah.

veselega, da bomo vedno ponosni na vas!

Vsem, gg. profesorjem in dijakom ter dijakinjam, čestitamo k prireditvi in uspehu!

Navodila za volitve

1. Vsak volilni upravičenec je dolžan voliti. Opravičuje ga le tehten zadržek.

2. Na volišče naj prinese s seboj osebno izkaznico in volilni poziv.

3. Volivec odide v kabino, čim prejme od predsednika volišča glasovnico in svinčnik.

4. V kabini zganje in zalepi glasovnico, na kateri ne sme napraviti nobenega znaka s svinčnikom, da ne bo glasovnica neveljavna.

5. Volivec nato odda zaprto glasovnico in svinčnik predsedniku volišča, s čimer je zadostil svoji volilni dolžnosti.

Redek jubilej

V petek 29. maja je v Gorici praznovala svojo devetdesetletnico gospa Ana Lavrenčič vd. Gorjup, ki je bila 29. maja 1863 v Potokih pri Kobaridu. Njeno življenje ni postlano z rožicami, a živela je in ostala zavedna Slovenka. Gospa dobrega srca in milega značaja ted vzorna mati živi tiho in pošteno ter ima lepo besedo za vsakega, ki jo sreča ali obišče.

Jubilantki čestitamo k častni starosti in ji želimo še mnogo zdravih in zadovoljnih let!

To ni državna politika

(Nadaljevanje s 1. strani)

mi Branka Babič in njegovim dotedanjim pisarjem v »Primorskem dnevniku«.

Toda zmeda ne bi bila zmeda, če ne bi bila tudi tem izjavam predsednika jugoslovanske republike odzveza njihova jasnost in odločnost s kasnejšimi intervjuji jugoslovanskega tajnika za zunanje zadeve, Koče Popovića, in s pisanjem uradnega glasila jugoslovanskega zunanjega ministrstva »Mednarodna politika«, ki so zopet proglasili mirovno pogodbo z Italijo in ustanovitve STO-ja za preteklost in so sprožili nov val vesti in ugibanj o načinu razdelitve Svobodnega tržaškega ozemlja, torej o zopetnem povratku Trsta pod Italijo, kar je maršal Tito v govoru v Slavonkem brodu tako odločno obsodil.

Mislimo, da to ni način, s katerim bi se jugoslovanska politika lahko uveljavila proti nasprotniku, ki se dobro zaveda, da je treba vztrajati pri tem, kar se je enkrat reklo, in da se ne sme, če se hoče kaj doseči, ponujati danes tak, jutri pa drugačen kompromis. To je mešetarjenje majhnih trgovčev ne pa politika velikih ljudi, najmanj pa še prava državna politika. Z njo se zamejske Slovence ubija in uničuje, ne pa krepi in ščiti!

— CIN

„Hoia za križem...“!?

»... in nikoli, to naročam, grešnika ne zapeljuj, ne uči zopet greha...«

(Novačan, Peti evangelijski)

»Katoliški glas«, ki je samo verski list, kadar mu to kaže, ki je celo politični list, kadar se mu to ljubi, in ki je slovenski list, ker je pač pisan v slovensčini, je priobčil sklep Vodstva SDZ za junjske državnozbornske volitve, to je: da Slovenci oddamo prazne glasovnice.

Po svojih načelih o zvestobi pa objavlja v zadnji številki poziv: »Slovenskim vernikom v Italiji«. Podpisniki tega poziva so slovenski duhovniki, ki so to storili verjetno pod vplivom višje cerkvene oblasti.

Kje so bili ti slovenski duhovniki, ko so od kapucini v Gorici uknili slovensko sv. mašo? Vera Slovencev ni bila in ni zaradi tega prav nič ogrožena? Zato so molčali!

Kje so bili ti slovenski duhovniki, ko so iz bolnice sv. Justa v Gorici izrinili slovenskega kaplana? V tej bolnici se umirajoči Slovinci ne more niti spovedati; toda, saj Slovenec menda itak ne more v nebesa... Zato so molčali!

Kje so bili ti slovenski duhovniki, ko so uknili slovensko pridigo v Krmini?

Kje so bili ti slovenski duhovniki, ko so odstranili na cerkvenih vratih na Travniku slovensko obvestilo o blagosloavljanju domov?

Kje so bili...? Naj povedo nam Slovincem, da bomo vedeli in znali soditi!

S svojim pozivom zavajajo slovensko narodno manjšino v narodno renegatstvo. Ta vnebovpijoč greh bo padel na njihove glave!

V politični borbi v Italiji slovenski glasovi ne morejo igrati nobene vloge: strankarskega boja 46-milijunskega naroda ne bo rešilo in razčistilo par slovenskih glasov, najmanj pa onih par ducatov, ki jih bo poziv slovenskih duhovnikov v »Katoliškem glasu« pripravil do narodnega renegatstva.

Vera v Italiji ni v nevarnosti! Kajti, če bi vera v Italiji bila res v nevarnosti, bi njen politični laični zastopnik g. De Gasperi ne ponujal komunistom na Tirolskem zveze proti katoliški nemški manjšini. Slovenski duhovniki so, ko so pisali svoj poziv, pozabili na to dejstvo. Čeprav demokristjan De Gasperi spodbuja vero katoliških Nemcev na Tirolskem v korist komunistom! »Quod licet...«, kaj ne gg. podpisniki poziva v »Katoliškem glasu«?

Kako zavito znajo ti slovenski duhovniki pisati! »Z zgoz narodnega stališča bi bilo pravilno...« Zanje »bi bilo«, kar JE za nas Slovence pravilno, da se borimo z vsemi sredstvi, ki nam jih daje na razpolago ustava republike Italije!

Pa še licemersko krasnoslovijo: »...se ne odpovemo našemu boju

za dosego teh pravic«, potem ko so malo prej vrgli puško v koruzo in zaveštno napisali: »Višji verski razlogi zatorej zahtevajo, da tudi slovenski volivci oddajo svoj glas« krščanski demokraciji...

S temi gg. slovenskimi duhovniki se menda še lahko govori po slovensko. Izrabimo to možnost, da pribijemo: kdor ni s slovenskim narodom, je proti njemu!

Ker je misel še svobodna, jim lahko povemo še tudi to: Po njihovi zvestobi svojemu rodu bomo sodili tudi njihovo zvestobo Bogu!

Pa še to. Ker so slovenski duhovniki odvisni, naj se ne vtrikajo v slovensko politično hotenja in naj ne ovirajo ustavne borbe slovenske manjšine v Italiji!

To uslugo naj naredijo svojemu rodu, da ostanje zvesti oltarju.

Bedni katolik

Slovenski volivci pomnite!

Slovenski volivci, pomnite, da so demokristjani predlagali skupen nastop s komunisti na Tirolskem in kandidature ponudili komunistu!

To pomeni, da je njihov boj proti komunizmu prazna laž in bajka!

Slovenski volivci, pomnite, da morajo naši otroci v Benečiji plačati globo za vsako izgovorjeno slovensko besedo v šoli.

Tako država ščiti Slovence v Italiji!

Slovenski volivci, pomnite, da je naša borba za enakopravnost ustavna ter upravičena pred vsem svetom in pred Bogom!

Demokristjani, če so kristjani in ne pogani, naj nam naših pravic ne kratijo!

NAJZAPADNEJŠI OGRANEK SLOVENSKE ZEMLJE: BENEŠKA SLOVENIJA

Zgodovinski, krajepisni in dialektološki očrt

slovenščini na Beneškem krepkejši izraz in katehetom omogočil uspešnejše poučevanje.

Podreka je povzdignil tudi na zelo visoko stopnjo sadjarstvo in vinarstvo v svojem kraju, in to še pozna še danes, ko nadaljujejo domačini njegovo delo z veliko vnamo.

Podreka je imel mnogo stikov tudi z duhovniki onkraj meje, zlasti z bivšim urednikom »Zgodnje Danice« Luko Jeranom. Ta ga je večkrat vabil v Ljubljano, katere pa le ni videl. Napotil se je nekdo do Postojne, kjer ga je čakal Jeran z njegovo sliko v roki, da bi ga spoznal; gneča pa je bila taka, da se prijateljista nista mogla sestati.

Francoskega učenjaka Baudouina de Courtenaya, ki je bil l. 1873 prvič med beneškimi Slovenci, je proučeval njihova narečja, je Podreka sprejel radostno pod svojo gostoljubno streho in mu dal mnogo zanimivih podatkov.

Sledili so mu v župniji vredni nasledniki in med temi zadnji Slovinci Ivan Kruder, doma iz polarske Smardeče pri Tarčentu; ki

je bil vnet narodnjak. Ta je služboval tam celih 35 let. Sedaj imajo v fari Laha.

V cerkvi v Roncu so prej molili in prepevali slovenski, vse običajne slovenske božične in velikonočne pesmi je ljudstvo z navdušenjo pobožnostjo prepevalo, dokler jim tega niso prepovedali.

Od Podbonesca dalje gre cesta mimo malega zaselka Loga še kakih tri kilometre do Stupice. Po kakih nadaljnjih treh kilometrih pa prideš do državne meje proti Robiču in Kobaridu.

Nad Logom ob nižjih pobočjih Matajurja ležita vasi Dolenji in Gorenji Mersin do 800 m visoko. Na levo preko Nadiže je brv in tako prideš iz Podbonesca, kjer so tudi županstvo, šola in pošta, na desni breg, kjer se razideta cesti: ena na desno, druga pa na levo.

Ob desni prideš kmalu do v ozki dolnici skritega zaselka Podvrše, od koder se vije in vzpenja cesta v strmino v Arbeč, Gorenjo vas, Zapotok in Kal; na vrh pa vodi steza k farni cerkvi sv. Andreja, ki ima največje zvonove v Nadiži.

ki dolini. Zada proti severu na drugem pobočju oziroma bolj v gorski planjavi leži zadnja vas v tem delu — Crni Vrh, od tu in daleč do državne meje pri Robiču. Po krajši poti prideš iz doline in Crni Vrh od Stupice gor po zelo strmih stezah.

Od mosta levo pa pelje cesta ves čas ob desnem bregu Nadiže, dokler se po enourni pešhoji ne spoji pri mostu z glavno cesto, ki vodi v Čedad. Ob tej cesti imamo najprej vasio Stigla, ki spada k duhovniji Laze, ki so kmalu naprej in kjer je v cerkvi vse slovensko. Takoj za Lazami je vasio Tarčeti (ne zamenjaj z mestecem Tarčeti, ki je ob Teru v drugem okraju!), kjer je tudi šola. Potem pridejo zaselki Kras, Bjača in višje gori je duhovnija Lendar z znano jamo, v kateri je tudi kapelica sv. Ivana v Čele (t. j. v skali).

Velikonočni ponedeljek imajo tu velik cerkveni shod, na katerem se zberejo ljudje iz cele Nadiške doline k cerkvenemu opravilu in po znejši zabavi. V cerkvi prepevajo

pri službi božji staro velikonočno pesem iz Beneške Slovenije:

*Jezus je od smrti vstau,
od te svoje britke martre;
zato se veselimo
ino Boga hvalimo:*

Aleluja, aleluja... itd.

Ta pesem ima nič manj kot 12 kitic. Po končanem opravilu v cerkvi se razkrope množice po tratah in použijejo velikonočni prigrizek, ki so ga prinesli s seboj.

Ob cesti naletimo na manjša slovenska zaselka Spanjut in Navkula, nato pridemo do prve slovenske vasi ob desnem bregu Nadiže od Čedada gor, namreč v Dolenji Barnas, ki šteje 540 prebivalcev.

S tem smo obhodili in opisali vse ozemlje nadiških Slovencev in Slovencev ob mejni Idriji.

Pojdimo si sedaj ogledat ozemlje in prebivalstvo terskih Slovencev. Strogo vzeto spadajo k terskim Slovincem tudi Slovenci, ki žive na višinah ob desnem bregu Nadiže, čeprav imajo v marsičem večjo skupnost z nadiškimi kot s terskimi Slovenci.

Ce se podamo na pot iz Čedada po oni cesti, ki vodi v Fojdo, in okrenemo po kakih treh kilometrih poti na večjem razpotju bolj na desno in gremo v premijni črti proti severu, pridemo kmalu v večjo vas Torrean (slov. Tamorjan ali Taorjan), ki je popolnoma furianska. Tu je tudi občinski urad za vse te kraje oz. zaselke in vasi, ki jih bomo sedaj našli.

Ob cesti, ki gre nekaj časa po ravnem, imamo otri zaselke s furianskim prebivalstvom: Laurini, Kosta in Skrila. V tem zadnjem še dobimo koga, ki zna nekaj slovenščine, pravijo pa da gre za priženjene z Mažerol.

Cesta se začne malo dvigati in kmalu pridemo do prve slovenske vasi v tem kotu, do Mažerol, ki šteje 350 prebivalcev in je že 600 m nad morsk gladino.

Više se cesta spremeni v stezo in tako pridemo na vrh do nekakega prelaza, kjer se pred nami odpre nov svet in na nasprotnem pobočju ugledamo prijazno vasio s cerkvi, to je Crni Vrh, ki smo ga že prej opisali. Omenimo še dodatno, da imajo tam dober pevski zbor, ki se je izkazal v cerkvi s cerkvenimi pesmimi, zunaj pa z narodnimi pesmimi, ki dobro napreduje.

(Sledi 71. nadaljevanje)

NA TEHTNICE BODOČNOSTI

Tistemu, česar »Giornale di Trieste« vsega o tržaškem vprašanju ne piše, ni primere. Ne samo stolpce, temveč cele strani polni s tem edinim gradivom. Toda udi drugi italijanski listi mnogo pišejo o tem. Iz vsega se vidi, da je italijanska diplomatska igra zelo živa.

Ne bo torej odveč, če brez strasti zabeležimo vse tisto, kar nam je v prilog, pa tudi vse tisto, kar nam je vsaj za zdaj v neprilogo.

Vsaj tako kaže, da je stališče Zedinjenih držav v prilog italijanskih aspiracij. O tem nam proži obilnega gradiva ameriški tisk republikaške smeri, počenši z ono znamenito izjavo »New York Timesa«, da se De Gasperi in Tito ne moreta primerjati, kakor da se bistvena evropska vprašanja presojajo po ljudeh, ne pa po njihovi stvarni podlagi.

O tem razpoloženju nam priča zopet govor, ki ga je izrekla ameriška ambasadorica ali pravzaprav ambasador Clare Luce. V njem prihaja do izraza težnja, da bi v vseh mednarodnih sporih podprla Italijane.

Amerika je v borbi proti komunističnim državam. Demokratska ideologija ji je idejno nedvomno bližja kot materializem, kakor prihaja do izraza v komunistično usmerjenih izjavah.

Nobenega dvoma ni torej, da je Ameriki stalo do tega, da se demokracija ojači. Tako razume tudi ameriško naklonjenost Italiji v tržaški stvari. Kljub temu se pa ne da reči, da je Amerika popolnoma gluha za naše razloge. Nasprotno, kadar je s strani italijanskega tiska ali pa italijanskih državnikov čuti prisodobne med položajem Nemcev v Južnem Tiroli ter vrsto samoupravnih prednosti, ki bi jih Italijani bili voljni dati nam v primeru, ko bi prišli pod Italijo, tedaj opazimo, da so takim zamislim naklonjeni tudi Američani.

Vendar pa pri tem ne prihaja v poštev toliko tisto, kar bi kdo hotel, kolikor tisto, kolikor kdo more ali zmore. Zato ne bo odveč, če si takoj ogledamo zapreke, ki so vzrok, da Italijanske težnje tudi še danes spadajo v področje pobožnih želja.

Ze večkrat smo na tem mestu naglaševali, da zapletenost tržaške stvari ni iskati toliko v dejstvu, da tu slovenski življenjski prebiva preko tisoč let, kolikor v dejstvu, da je Trst ključ in izhodišče Podonavja in da brez teritorialne zveze s Podonavjem niti Trst niti Podonavje nimata življenjske možnosti. Ni dvoma, da bi v tem pogledu tudi Italija bila pripravljena pomagati. Vendar vsa pripravljenost Italije med leti 1922 in 1938 ni mogla preprečiti, da je Hamur pritegnil naše vse tržaško gospodarsko področje ter Čehoslovaško in Avstrijo navezal na Severno morje in s tem ustvaril gospodarske pogoje za politično osvojitve Avstrije in za tem Čehoslovaške in vsega Podonavja, nazadnje pa še tržaškega ozemlja v obliki Adriagaua. Vsa italijanska prizadevanja, da bi zaščitila Dollfusa in Schuschnigga so bila brezuspešna in so dovedla do tega, da je z okrepitvijo nemškega edinstva nastopila nevarnost za svetovni mir in je končno prišlo do alternative ali kapitulira Zahod ali pa pride do druge svetovne vojne.

Današnja italijanska politika se poslužuje iste taktike usipavanja Avstrije v južno-tirolskem in jadranskem vprašanju. Kakor za Mussolinijevih časov, tako tudi danes vodijo Italijani politiko prodiranja v Podonavje. Pri tem ima Italija hrbet zaščitene od Amerike. Prav zaradi tega pa je položaj postal nevarnejši tako za Ameriko kot za Italijo.

V Nemčiji tudi danes obstoja težnja po združenju, ki mu danes stoji na poti razdelitev Nemčije na zahodno in vzhodno polovico. Če nai pride do združitve Nemčije po mirni poti, zavisi precej od Sovjetske zveze, enako kakor zavisi v mnogem od Sovjetov, če naj pride do pogodbe z Avstrijo. Sporazum med Zahodom in Vzhodom je torej pogoj za rešitev srednjeevropskih vprašanj. Kakšne oblike pa bi utegnili imeti ta sporazum, kaže dokaj smeli in nič manj duhoviti in vznemirujoči opis, ki ga je »dal prav v »Magazine«, prilici »New York Timesa«, lord Bertrand Russell. Ali je torej v vidiki takih možnosti mogoče vnaprej kompromitirati tržaško vprašanje in Podonavju odvzeti možnost, da uredi svoj položaj? Odgovor na to vprašanje ne more biti drugačen kot zaničalen.

Zato pogajanja med Avstrijo in Italijo ne morejo koristiti, ko Italija Avstriji ne more dati užitka petrolejskih polj v Zistersdorfu. Zato ni mogoče pričakovati od Avstrije, da bi na ljubo teh — za Avstrijo tako zaslužnih tržaških irendentistov — svoja petrolejska polja prepustila Rusom, sama sta pa

izpostavila večni sovjetski zasedbi. Vse prepričevanje o veljavnosti 20-martnih izjav, vse pošiljanje bombnih atentatorjev iz Verone in drugih italijanskih mest, vse razlative naše obale z italijanske strani ne morejo ničesar proti dejstvu, da bi Italija sicer mogla izzvati vojno za Trst, enako kakor je Nemčija izzvala vojno za Gdansk, vendar pa to izzivanje na vojno z istočasnim hujškanjem proti Jugoslaviji (kakor svojetasnim nemškim proti Poljski) grozi, priversti izzivalce v nepopravljivo katastrofo.

Proti temu dejstvu se za nekaj časa morejo oglušiti nekateri zahodni krogi, katerim je zdaj, kakor l. 1938, usojena vloga jezička na tehničnem evropskega ravnanja. Toda ta zahodno-italijanska idila kaže že svoje krhke strani in zaradi tega je med italijanskimi irendentisti čuti tako čudne klice na pomoč.

Pri tem so pa Italijani kaj čudni. Po eni strani so hoteli preprečiti pogajanja za sklepanje Balkanske zveze, kot da Jugoslavija brez Italije takih pogodb sploh ne bi smela sklepati, nato pa je začela ugovarjati zblíževalnim stikom med Jugoslavijo in Sovjetsko zvezo, čeprav je zaradi tržaškega vprašanja sama iskala sporazuma s Sovjetsko zvezo. Zdaj bi pa Italija hotela preprečiti, da bi se Jugoslavija sporazumela z Avstrijo.

Torej že tretji italijanski veto proti jugoslovanskim zunanje-političnim prizadevanjem.

Vendar tudi to še ni vse. Koča Popović, jugoslovanski tajnik za zunanje zadeve, je govoril o svojem predlogu, po katerem bi bilo treba Jugoslaviji odstopiti med drugim tudi Zavlje in Skedenj, češ da sta slovenska kraja. Tam je namreč še danes dokaj silovskega domačinskega prebivalstva in sam »Giornale di Trieste« je dne 28. maja moral priznati, da je bilo na volitvah tamkaj oddanih precej slovenskih glasov. Odstop Zavelj in Skedenja pa bi bil po irendentistični trditvi zaradi tega nemogoč, češ da so to italijanski kraji, in ne le italijanski, ampak »italianissimi« (superlativ, ki pomeni prisotnost ne-Italijanov). Čeprav nismo tega mišljenja, je vendarle zanimivo dejstvo, da »Giornale di Trieste« svojo odklonitev odstopitve Zavelj in Skedenja razlaga z dejstvom, da je bilo tamkaj oddanih več italijanskih kot slovenskih glasov.

So pa še druge občine na področju A, kjer je bilo oddanih veliko več slovenskih kot italijanskih glasov, in te so na severnem delu Devin-Nabrežina, Zgonik in Repentabor. Ko so ob sklenitvi Dunajskega miru oktobra l. 1809 občini Devin »Nabrežino odstopili francoskemu cesarstvu, sta ti dve pripadali vojvodini Kranjski. Za ta sestavni del vojvodine Kranjske, ki je izrecno omenjen v Schoenbrunnem protokolu, in je naseljen s slovenskim prebivalstvom, naj bi ugovori »Giornale di Trieste«.

† Župnik Janez Starc

V beljaški bolnišnici je prve dni maja umrl 67-letni župnik in slovenski poslanec Janez Starc.

Bil je moč vsestranske duhovnosti in kremenite značajnosti, ki je s svojo močno osebnostjo dal rden pečat slovenskemu političnemu in kulturnemu življenju na Koroskem.

Udeleževal se je, lahko bi rekli, povsod. Bil pa je predvsem duhovnik, vzoren in pošten duhovnik, ki je svoje vernike učil z besedo, še bolj pa z zgledom. Medtem ko je bil tudi zvest sin slovenskega naroda, kateremu je posvetil vse svoje duševne in telesne moči. Bil je odločen in neupogljiv tam, kjer je šlo za pravico in resnico.

Z vsjo odločnostjo se je župnik Janez Starc vrgel v boj za obstanek slovenske manjšine v Avstriji; boril se je za slovensko šolo, za enakopravnost na vseh področjih javnega življenja in zato se ni zadovoljil samo z zakonitim kulturnim delovanjem v ozadju drugih političnih delavcev, ampak je sam aktivno posegel v politiko ne glede na svoje osebne koristi. Ob volitvah je prehodil vse kraje južnega dela Koroske, poučeval in bodril, čeprav dostikrat v lastnih vrstah ni našel razumevanja in priznavanja.

Leta 1927 je bil izvoljen za deželnega poslanca in se kot tak poštoval za pravice koroskih Slovencev vse do razpusta deželnega zbora l. 1934.

Politični nasprotniki so se ga ball in zato so ga nacisti kmalu začeli preganjati. Sedem let je bil zato v izgnanstvu.

V koroskem političnem življenju je z njegovo smrtjo nastala obuda

stea ne veljati. Italija, ki je za poštenitev narodnostne crte, bi pa morala biti po Giornalovi logiki naravnost zadovoljna, če bi se rešila teh Slovencev, da bi je tak vsaj teoretično mogli vrniti Koobar, Izolo in Piran.

Giornalova prisodobna Genova s Trstom pa — in to nam bodo priznali tudi naši italijanski prijatelji — mlo rečeno šepa. Med Genova in Svico se razteza obširno italijansko področje, dočim je Trst narodnostni otok, obdan in obkrožen od čisto slovenskih krajev, ki jih šele dane razlaščujejo s pomočjo ERP-MSA. Menda nihče ne bi mogel reči, da je tako razlaševanje v sru Evrope in na geopolitično tako važnem položaju početje posebne politične uvidevnosti. S Trstom je Italija že doslej utrpela velikih izgub, vendar pa upa, da bo s svojimi 280.000 padlimi v prvi svetovni vojni — ki jih je »Lega Nazionale« spremenila v 600.000 — in po tolikih političnih in zakulisnih manevrih po drugi svetovni vojni, nekdo vendarle prišla do Trsta. Vendar je usoda takih spornih ozemelj včasih zelo čudna in prišel bo dan, ko bo Italija na svoji koži občutila, da so takaka jalova prizadevanja za tujo lastnino ne le vratolomna, ampak usodna.

V svoji tisočletni preteklosti — in menda že od hallstatske kulture sem — je bil Trst izhodišče in je živel v tesnem gospodarskem in socialnem sodelovanju s svojim zaledjem. Poskus iztrgati Trst od njegovega zaledja je stal Italijo in tudi Avstrijo strahovitih človeških žrtve vse do Anshlussa in do izbruha druge svetovne vojne. Izid borbe za volilno opredelitev trža-

Salzburški seminar

V eni zadnjih števil smo naznačili, da je »Salzburški seminar« za ameriške študije razpisal štipendije za zadnje tri seminarske tečaje v letošnjem letu.

Kaj je Salzburški seminar, kdaj je bil ustanovljen, kako deluje, kdo lahko zaprosi za štipendijo in kakšni so pogoji za sprejem? Ustanova »Salzburški seminar« za ameriške študije je v veličastnem gradu iz 18. stoletja Leopoldskron, v svetovno znanem festivalskem mestu Salzburg, v osrčju svobodne Evrope. To je najbolj napredna in najbolj vplivna ustanova za študij ameriške civilizacije v Evropi in edina te vrste na svetu sploh.

Od leta 1947, ko je bil seminar ustanovljen, je vedno stremel za tem, da poda evropskim slušateljem v popolnoma svobodnem razrečju čim bolj obsežno in jasno sliko o ameriški civilizaciji in ameriški družbi. Obenem nudi evropskim slušateljem lepo priliko, da lahko primerjajo ameriške razmere z evropskimi, kaj imata Amerika in Evropa skupnega in v

čem se bistveno razlikujeta. Nudi jim priliko tudi za primerjalni študij in specializacijo v stroki, ki jih najbolj zanima.

V ziml 1946-47 so si nekateri študenti Harwardske univerze, ki so bili izredno uspešni pri nabiranju denarja za živilske pakete, namenje evropskim študentom, zastavili vprašanje, ali bi lahko Američani, ki so že veliko prispevali za materialno obnovo evropskih univerz, prispevali nekaj še za izvedbo novih idej, za štipendije, za kulturo. To zamisel je poudaril ob otvoritvi prvega tečaja v salzburškem seminarju F.O. Mathiesen, ko je dejal: »Prišli smo sem, da ponovno vzpostavimo glavno kulturno in človečansko funkcijo življenja, da ustvarimo ponovni stik med ljudmi.«

Pobudniki te akcije so bili pred diplomom stoječi univerzitetni študent Richard D. Cambell ml., v Avstriji rojeni diplomirani študent iz zgodovine, Clement Heller, in mlad učitelj angleščine, Scott Eledge.

Za temo salzburškega seminarja so si zasnovatelji načrta izbrali evropsko znatljivost o vsem, kar se tie Amerike. Odločili so se, da bodo v seminarju nudili slušateljem pouk iz vseh glavnih področij ameriškega študija: zgodovine, socialnih ved, literature in umetnosti.

Sklep o ustanovitvi salzburškega seminarja je padel februarja 1947. Po štirimesečnih naporih, v času ko je bilo treba organizirati predavateljski zbor in študentovski organ, se je v gradu Leopoldskron že julija 1947 pričel prvi tečaj. Ta tečaj so financirali v celoti iz denarnimi prispevki posameznikov in ustanov. Funkcijo svetovalca so prevzeli člani profesorskega zbora Harwardske univerze, toda večino dela in pa pripravljane načrte so izvršili študenti sami. Ze od vsega začetka je prevzel pokroviteljstvo nad seminarjem študentovski svet Harwardske univerze.

Velik uspeh, ki so ga dosegli prvi tečaji v letih 1947, 1948 in 1949 je vodstvo seminarja vzpodbudilo, da je leta 1950 razširil delovni načrt od enega meseca na celo leto. Reorganizirali so upravo seminarja: imenovali so stalen evropski vodstveni kader z ravnateljem Shepherdom Brooksom na čelu, medtem ko se je ustanova v ZDA pretvorila v korporacijo — »Charity Corporation« — ki je prevzela skrb za rastočo finančna in upravna bremena, kar ne bi bilo še naprej možno v prejšnjih okoliščinah. Za predsednika korporacije je bil izvoljen dekan zgodovinske fakultete rochesterške univerze, Dedder Perkins, ameriški industrialec, ki je stooil v prostovolni roki na za blaginjo. Izvoljen je bil tudi ostali uravni svet korporacije, sestavljen predvsem iz bivših predavateljev v Leopoldskronu, ki določa smernice seminarju in izbira predavatelje. Cnprav podpira seminar razne ameriške dobrotelne ustanove, kot

škega prebivalstva se ni jasen. Zato morajo dovažati na desetstisoče glasovalcev od zunaj, in celo iz Argentine, da bi dosegli dvomilijono italijansko večino 58 odstotkov.

Ni nobene koristi, če bi to tajili. Ni koristi iz razloga, ki nam ga bo osvetlila petstoletnica padca Carigrada, ki je bila 29. maja 1953.

Vzhodno carstvo je živelo svoje posebno življenje, ko je italijanskim trgovcem padlo na um, da bi ga, poznavajoč njegovo vojaško slabost in njegovo bogastvo, oplenili. To je uspelo Benečanom leta 1204. Tedaj so Benečani v Levantu osnovali svoje kolonialno carstvo, ki je trajalo vse do l. 1669, to je do trenutka, ko so Benetke izgubile Kandijo.

Toda kakšne so bile posledice tega italijanskega posega v kraje, ki niso bili nikakor in še danes niso italijanski? Prebivalstvo pravoslavne vere je sprejelo raje turško oblast, samo da bi se osvobodilo Italijanske!

Nekaj podobnega se zdaj dogaja pri nas. Naš kmečki živel: pred letom 1915 ni poznal komunizma. Toda izpostavljen nasilniškemu režimu in brez vsake pravne zaščite s strani zahodnih držav je naš živel začel prehajati v komunizem. Enako, kakor je italijanska osvobodilna politika privedla Turke v Evropo, preti zdaj s tem, da Sovjeti ostanejo v Podonavju in da bo evropska celina izpostavljena navalu Azije.

Na srečo so te posledice zaenkrat še daleč, zato bi se danes še komu mogle zdeti fantastične. Ni pa izključeno, da bo bližnja bodočnost jasno in prejasno pokazala, kako pogrešeno je, če kdo svojim težnjam ne postavi pametnih mej.

Italia in Trst

»Hrvatski glas«, ki izhaja v Kanadi, je objavil v svoji številki od 6. maja naslednji članek vplivnega hrvatskega politika v emigraciji, dr. Juraja Krnjevića, »Italia in Trst«, ki ga ponatiskujemo v celoti v slovenskem prevodu.

Kakšna je razlika med povojno Nemčijo in povojno Italijo?

Obedve sta podedovali težko nasledstvo, toda Nemčija se je opomogla in dvignila z bliskovito naglico ter postala glavna sila zahodne in srednje Evrope, medtem ko se Italija ne more dvigniti iz ruševin, v katerih jo je zapustil bankrotirani fašizem in izgubljena vojna.

Toliko bolj porazno je to za Italijo, kajti povojna Italija se je znašla v mnogo boljših prilikah kakor pa Nemčija. Italija je kapitulirala leto in pol pred koncem vojne in so zato zmagovalci z njo imeli postopali kot pa z Nemčijo. Nemčija je razdeljena v dva dela, ki živita kot dve ločeni državi. Nemčija je še vedno pod vojaško okupacijo. Njene ladjedelnice so porušene, a največja industrijska podjetja so bila na račun vojne odškodnine odpeljana v Rusijo in druge zmagovite države. Zaradi tega je tudi izgubila dve bogati rudarski in industrijski področji, pridobila pa je okoli devet milijonov beguncev, za katere mora skrbeti. Vendar pa rasteja Nemčija na gospodarskem področju prva dežela na evropski celinl, predvsem s svojim lastnim naporom, medtem ko Italija poleg vse pomoči, ki jo prejema, ni rešila niti enega lastnega gospodarskega problema.

Tudi na političnem polju si je Nemčija opomogla. V Nemčiji ob-

stojata dve močni demokratski sili, na eni strani je Adenauerjeva krščanska — demokratska koalicija, na drugi pa social — demokratska stranka. V Italiji pa je razmeroma več komunistov kakor v kateri koli drugi deželi na svetu, toda De Gasperijeva vlada hoče sebi zagotoviti parlamentarno večino z istim zakonom, s katerim je Stojadinović zmagoval tudi v vasiach, kjer je komaj še dobil kakšen glas. Kar je od vsega najvažnejše za povojno Nemčijo, je dejstvo, da si je opomogla tudi moralno. Največja rana v Hitlerjevi Nemčiji je bilo nečloveško postopanje z Zidi. In četudi Adenauer in ostali nemški prvaki niso imeli ničesar skupnega s Hitlerjem (nasprotno vsi po vrsti so trpeli pod Hitlerjevim režimom), vendar je Adenauerjeva vlada pristala na to, da odškodnino Izraelu. Ta odškodnina gre v stotine milijonov dolarjev. Današnja Nemčija je vztrajala, da se na takšen način popravi, kar je Hitler zagrešil nad Judi, pa čeprav bi zaradi tega imela sitnosti pri arabskih državah.

Kar je Hitler naredil z Judi, je fašizem počenjal s Slovenci in Hrvati, ki so bili pod Italijo. Nobeno sredstvo ni zavrgel, da se jih iztrebi. Ne samo, da so bile zaprte vse slovenske in hrvatske šole, prepovedane vse prosvetne in gospodarske organizacije in ukijnen hrvatski jezik v cerkvi, kjer je bila stoletja hrvatska služba božia, ampak so bila izbrisana hrvatska in slovenska imena celo z nagrobnih spomenikov.

Povojna Italija je glede tega daleč zaostala za Nemčijo. De Gasperi je Italija ni imela moči, da prekine z nečloveškim fašističnim postopanjem do Slovencev in Hrvatov, kakor je to izvedla povojna Nemčija glede Judov, da bi se tako moralno dvignila.

Italija se je v mirovni pogodbi obvezala, da hoče spoštovati temeljne človečanske in politične pravice slovenske manjšine, pa vendar v vsakdanjem življenju italijanske oblasti vse mogoče počenjajo, da bi oslobile in postopno uničile slovenstvo na ozemlju, kjer Slovenci živé že tisočletja. Trgovski in Gregoričev dom, znani slovenski kulturni središči v Gorici, ki so ju fašisti odvzeli Slovence, jim nista še bila vrnjena. V neki slovenski šoli v Gorici je bila nastavljena bomba na način, kot se je to dogodilo v prvih dneh fašizma. V Beneški Sloveniji je okoli 50 slovenskih vasi brez ene same slovenske šole. Tu prepoveduje policija celo vsak slovenski pogovor na cesti!

Podobne metode uporabljajo stalno proti Slovencev tudi v Trstu, kjer imajo Italijani skoro vso oblast v svojih rokah. Prav neznašljano je, kakšnih sredstev se poslužujejo n. pr. da bi poitalijančili nabrežinsko občino, ki leži na obali med Trstom in Italijo. Ta občina je v toliki meri slovenska, da je bil od 20. občinskih svetovalcev na zadnjih občinskih volitvah izvoljen samo en Italijan. Na glavnih cestih, ki vodi preko te občine iz Trsta v Italijo, ne smejo biti cestne oznake dvojezične, marveč morajo po nekem zloglasnem fašističnem odloku iz leta 1923 biti napisani samo italijanski. V isti občini silijo Slovence do prodaje in odstopa zemljišč za zidavo stanovanjskih poslopj, v katere bi namestili Kalabreže-železničarje, premeščene v Trst.

Ceprav je v mestu Trstu nad 60 tisoč Slovencev in čeprav gre za staronaseljence, se ti ne morejo posluževati svoje materinščine niti pred upravnimi oblastmi, niti pred sodiščem. Tržaško občino upravlja svet, ki je izvoljen s posebnim zakonom, s kakršnim se je Stojadinović proslavil v dobi kraljevske diktature. Za slovenski narodni dom, ki so ga pod Mussolinijevim režimom razgajali fašisti, ni bila povrnjena škoda. Pa ne samo, da to ni bilo storjeno in da bi morale oblasti po mirovni pogodbi zgraditi dom, temveč občinska uprava ne dovoli Slovencev uporabe niti kake večje dvorane, ki je pod občinsko upravo.

Metode, ki jih današnja Italija uporablja, so iste, kot so bile fašistične. Vsaj duh je isti. Enaka je ona nestrpna propaganda, ki je polna mržnje. Razlika, v kolikor obstoja, je samo v ostrini. Danes so drugi časi, ki nasprotujejo rasni diskriminaciji, pa zato danes ne morejo prav tako postopati, kakor so postopali v Mussolinijevem času. Danes so britanske in ameriške oblasti v Trstu, ki s samo svojo prisotnostjo preprečujejo mnogo zla. Velike važnosti je pri tem zavest in čvrstost tržaških in gorških Slovencev.

Nastopati javno kot Slovenec v Trstu in Gorici, pomeni biti pripravljen na žrtev. Vendar pa je še vedno na visoki stopnji slovenska politična, prosvetna in gospodarska rast različnih društev in organizacij.

(Konec na 4. strani)

VESTI s TRŽAŠKEGA

Komunistična politika in slovensko delavstvo v Trstu

Brezposelnost, prednost tujcev pri delu in službah, podrejenost vse tržške uprave od šol do železnice in pošte rimski vladi, odvisnost vsega tržškega gospodarstva od Italije, tudi pri sklepanju trgovinskih pogodb z drugimi državami, pomanjkanje lastnega denarja, ki je v mirovni pogodbi predviden, gradnja ladjevja za Italijo z denarjem, ki so ga z Marshallovim načrtom namenili STO-ju, še vedno veljavni fašistični zakoni, ki dušijo gospodarski razvoj ter svobodo tržškega mesta in Ozemlja, z ene besedo: od kod izvira vsa ta tržška »mizerija«?

Davki rastejo, posebno še užitinski davki, ki enako bremenijo reveža in bogatina, delavca in velepodjetnika. Cene življenjskim potrebščinam, zlasti živilom, rastejo, delavske mezde in plače uradnikov pa ne rastejo tako, kot rastejo cene vsakdanjih potrebščin. Petindvajset tisoč beguncev, to je ena desetina tržškega prebivalstva, je bilo v zadnjih letih naseljenih v Trstu, tržško delavstvo pa odpuščajno iz podjetij in tovarn! Prolet skozi tržško pristanišče je v zadnjem času pričel padati, ker so srednjeevropske države boljše postrežene v nemških pristaniščih kot pa v Trstu.

Sest dolgih let traja začasna vojaska zasedba cone A in cone B. V tem za Trst in njegovo gospodarstvo ter svobodo »osrednjem času« je prišla cona A pod popolno gospodarsko odvisnost od Italije in cona B pod politično in gospodarsko odvisnost od Jugoslavije. S tem se je lice STO-ja spenilo.

Negotovost je napravila ljudi malodušne in brezbržne ter je ušla podjetnost v industriji in trgovini. Na mednarodnem polju pa se Jugoslavija in Italija prekljata za Trst in STO, katerega dobita pri razkrojanju STO-ja večji kos.

In od kod izvira vse to zlo? Ali si je slovenski delavec kdaj postavil to vprašanje? Ali je pomislil, kje je vzrok temu obupnemu stanju, v katero so vrgli STO in njegovo prebivalstvo? To so stvari, preko katerih ne bi smel noben Tržčan, noben prebivalec STO-ja!

Vse to zlo izvira iz dejstva, da niso leta 1947, po ustanovitvi STO-ja, imenovali tržškega guvernerja in da niso izgradili STO-ja v

smislu mirovne pogodbe.

In kdo je kriv, da ni prišlo do imenovanja guvernerja?

Tržški komunistični voditelji so krivi, ker so si vtepali v svoje kratkovidne možgane, da mora biti tržški guverner samo komunist ali filokomunist.

Tedaj je bila Komunistična partija še enotna in edina, Tito in Stalin sta bila prijatelja, med tržskimi komunisti je bila samo ena komanda in en bog. In vodje tržškega komunizma, od Slovencev pa do Italijanov, so zahtevali pri komunistični vladi v Beogradu, da mora priti za guvernerja v Trst samo mož, ki bo šel odlično komunistom na roko, ali pa noben. Zato je Moskva predlagala sporazumno z Beogradom za guvernerja dva ljudi svojega marksistično-socialističnega mišljenja in odklanjala tudi popolnoma nevtralne nepristranske osebe, ki so jih predlagale zahodne sile.

V glavih komunističnih kolovo-

dij je bila seveda taka zahteva na mestu. Toda politik mora izmeriti vsak svoj korak in pretehtati posledice, ki bi mu sledile. Tega tržški komandanti komunizma niso storili in v tem je njihov neodpustljiv greh in politična zmotna. S svojo zahtevo so preprečili imenovanje tržškega guvernerja in postavili celo obstoj STO-ja v resno nevarnost.

Večje usluge niso mogli napraviti Italiji in iredentistom kot to, da so onemogočili imenovanje guvernerja in zgraditev STO-ja. Zato je tržskim komunističnim vodjem italijanska vlada lahko do smrti hvaležna. Dobila je prvo bitko z izdajstvom — pa tudi če ni bilo namerno in hoteno — koristi STO-ja. Oni so morali znati, da zahodne velesile, ki so odrezale Tržče od STO-ja samo zato, da ne bi bil tržški komunizem premočan, ne bodo nikoli pristale na to, da sprejmejo v Trstu komunistični ali filokomunistični za guvernerja.

Znati so morali, da je taka njihova brezpogojna zahteva po komunističnemu guvernerju neizvedljiva! In vendar so vztrajali, odklanjali tudi nevtralne in nepristranske kandidate za to mesto. In kaj so dosegli? Dosegli so, da so zahodne velesile, raje kot bi dopustile, da pride tudi Trst s komunističnim guvernerjem pod železno zaveso, 20. marca 1948 predlagale odstop vsega STO-ja Italiji, ker ni bilo mogoče imenovanje guvernerja in zgraditev Ozemlja.

Kako zmotna in pogrešna je bila zahteva po filokomunističnem guvernerju, je spoznala kasneje sama Moskva, ko je predlagala Zahodu, na imenovanje za guvernerja prav onega kandidata, ki so ga bile poprej zahodne sile že postavile. Toda bilo je prepozno: tristranski predlog od 20. marca 1948 je bil že davno storjen!

Tako so tržški komunistični komandanti izdali bistvene koristi vsega tržškega prebivalstva.

Ali si bodo slovenski delavec, pa tudi kmet in obrtnik ter z njimi vse slovensko delovno ljudstvo zapomnili tako usodopolne udarce, ki so jih utrpeli zaradi strašno kratkovidne komunistične politike?

Osem let slovenske šole

Letos obhaja slovensko šolstvo na Tržaškem pomemben jubilej.

Te dni namreč zapuščajo šolske klopi višje realne gimnazije, in z njimi tudi klasične vzporednice, prvi maturanti, ki imajo popolno slovensko srednješolsko izobrazbo.

Prav je, da se ob tej obletnici malo ozremo nazaj, in sicer na tiste dni, ko smo zahajali v ulico Lazzaletto Vecchio že samo trikrat na teden. »Kakšna šola naj bo to?« so se nam takrat posmehovali zlobneži.

Vendar se je naša šola dvigala in zrasla v našo najpomembnejšo kulturno pridobitev po vojni.

Ne bomni atentati, ne vdori policije, ne besno rojevanje prenapetih nestrpnosti ji ni moglo zastaviti poti. Nasprotno, ob vsakem napadu je bila trdnjša in dijašvo je bilo vedno bolj navezano na svojo šolo! Tako nam je rasla zavest — zavest mlade slovenske inteligence.

Morda je osem let šole še premalo, da bi nam izkoreninilo dediščino, ki nam jo je zapustila italijanska ljudska šola, zakaj še vse

preradi govore naši srednješolci v tuji govorici. Toda tudi za to so nam mlajše generacije trden porok.

Ponosni so lahko na svojo šolo posebno letošnji osmošolci, zakaj njih je doletela čast, da zapuščajo šolo s popolno slovensko srednješolsko izobrazbo.

Ponosni so pa na svojo šolo tudi oni starši, ki se niso zmenili za ustrahovanja in ki se niso »strašili« začete negotovosti našega mladejšega šolstva.

Danes so njihovi upi dopolnjeni, njihov trud poplačen. Na teh starših naj se zgledujejo tudi oni starši, ki danes oklevajo med slovensko in tujo šolo!

Pogledajo naj na naše maturante, ki že več let stopajo ponosno v življenje kot enakopravni slovenskega tržškega življa.

„Praznik pomladi“

Od našega naročnika smo prejeli naslednjo pritožbo, ki jo radevolje objavljamo:

»Vsakomur je znano, s kakšnim zadovoljstvom zasledujemo primorski in ne samo tržški Slovenci program slovenske radijske postaje v Trstu. Zato je tudi vsaka napaka tembolj občutna.

Močno me je zato prizadelo, ko sem v nedeljo 31. maja po opoldanskem poročilu med tržskimi vestmi čul napoved o urniku trgovin za praznik Republike, ki je bil 2. junija.

V kolikor sem obveščen, na Tržaškem dne 2. junija ne praznujemo nobenega »praznika Republike«, ampak »praznik Pomladi«. Nič ne de, če so ta praznik pri nas uvedli, ker iz razumljivih mednarodnih razlogov niso mogli praznovati v Trstu italijanskega narodnega praznika ustanovitve republike. Prav zaradi tega moramo paziti zlasti mi Tržčani, ki smo za ohranitev STO-ja, da se ne damo speljati na limanice tržškega iredentistične politike s praznovanjem »praznika Republike«, ki je pri nas kot tak nepoznan. Ohranimo formo tudi pri takih sicer zgolj navideznih formalnostih, ki so pa za naš obstoj življenjskega pomena!

Nekaj je za tržške Slovence »praznik Pomladi«, drugo pa »praznik (italijanske) Republike«. Naj se tega zavedajo tudi pri Radiu Trst II, če so žele na to »pozabiti« službenici Radija Trst II.

JE BLOD 21.

Izlet na Belopeška jezera

Slovensko dobrodelno društvo v Trstu sporoča udeležencem, da je izlet na Belopeška jezera zaradi nestalnega vremena predložen za 14 dni, to je na 21. junij.

Neveljavni začasni bankovci

Ukaz ZVU št. 73 določa, da začasni bankovci »Banca d'Italia« po

5.000 lir in po 10.000 lir (razen bankovcev po 500 lir in po 1000 lir atipa 1946, o katerih govori ministerialni odlok z dne 15. marca 1947) prenehajo veljati kot zakonito plačilno sredstvo na področju od 30. junija 1953 dalje.

Razstava risb na slov. nižji srednji šoli

Kot vsako leto bodo tudi letos ob zaključku šolskega leta odprli razstavo risb, linorezov in ročnih del naših dijakov, ki bo vzbujala veliko zanimanja tako med starši kot med drugimi obiskovalci.

Razstava bo odprta v petek 6. t. m. Obiskovalci si jo lahko ogledajo vsak dan od 9. do 12. dop. in od 4. do 6. popoldne.

LUTKE (linorez) M. BOLKO, II. e

LISTNICA UREDNIŠTVA

Zaradi dveh praznikov (2. in 4. junij) smo morali izpustiti vse vesti s Tržškega, čeprav važne, ki so zadevale zlasti zadnje komunistične »debatne« sestanke po našem podožetju.

Posebno obžalujemo, da nismo mogli objaviti niti tokrat poročila o blagoslovitvi zvonov v Zgoniku in poročil o raznih šolskih prireditvah.

Italija in Trst

(Konec s 3. strani)

Zadnje mesece je tržško vprašanje spet na dnevnom redu mednarodne politike. Zahodnim demokratskim velesilam je bilo mnogo na tem, da bi to čimprej in trajno rešili.

In če je Zahod dal Italiji v roke upravo mesta Trsta in Tržške države, to pomeni, da ne pozna bistva tržškega vprašanja. Ameriški in britanski zastopniki na licu mesta v Trstu so najboljši obveščevalci svojih vlad. Zahod hoče rešitev, toda od hoče trajno rešitev in pomirjenje.

Zato je danes položaj povsem drugi, kot je bil leta 1948. Pokvariti ga more samo Tito in jugoslovanska komunistična vlada, kajti — kakršen je danes položaj — v bližnji bodočnosti ne bo rešitve, na katero ne bi pristal Tito in njegova komunistična družina.

Politika rasne mržnje pa se bo Italiji kmalu maščevala.

Dr. JURAJ KRNEJČIČ

III. baletni večer SDD

Dne 23. maja t.l. je Slovensko dobrodelno društvo v Trstu priredilo svoj III. baletni večer s pestrim in raznolikim sporedom, ki je vseboval kar 17 točk.

Poleg učenk Baletne šole SDD, ki jo vodi z veliko požrtvovalnostjo priznana balerina Tanja Akimijeva, je nastopilo več rutiranih plesalcev.

Učence Baletne šole SDD so nastopile v skupinah in posamezno. Spored je začel z »Valčkom iz baleta Copelia«, francoskega skladatelja C. Delibesa. Nastopile so najmlajše: Cej Marina, Merlak Neva, Ravbar Nivea, Granduč Nadja, Petkovšek Majda in Fonda Erika v vlogi lutk. Izvajanje je bilo lutkam primerno, pač pa premalo skladno, kar je bilo v škodo plesu.

Bolje je bila izvedena »Polka« Priscille Richer, ki so jo izvajale Ravbar Nivea, Cej Marina, Kobal Silva in Merlak Neva.

V Mozartovem »Minuetu« so se štirje mušketerji — Ferluga Elda, Husu Sanja, Cah Anica in Desl Muro Bianca — dobro odrezali in tako častno rešili svojo »viteško čast«.

Zelo nas je iznenadila najmlajša, komaj štiriletna balerina Fonda Erika v »Serenadi« Jonnyja Heykensa. Mala plesalka je z neverjetno točnostjo kretanj rok in nog sledila taktu glasbe. Njena drža je bila resnično otroško-ljubka in srčkana. Svoj ples je ponovila še z večjo gotovostjo.

Tudi petletna balerina Petkovšek Majda je znala očarati gledalca s svojo kometnostjo in ljubkostjo v »Ruskem plesu«.

Silva Kobal je bila zelo dobra v »Spanski serenadi« skladatelja Metra. Buzanov Eleonora je izvrstno odposlala Cajkovskega »Variacij« in Borjan Anica pa Punnijev »Tatarski ples«.

Prvi del sporeda so zaključili plesalci Laznik Vlado, Strukelj Anton in Hočevar Janez kot trije mornarji v Beharjevem »Popaj in tri mornarji«. Po načinu izvajanja, drži in gotovosti so vsi trije plesalci dobro izvežbanji.

V drugem delu so nastopile starejše gojenke Baletne šole SDD: Cah Anica, Del Muro Bianca, Husu Sanja, Roncelj Rina, Ferluga Elda in Linko Olga so nastopile z lepim podajanjem Straussovega »Valčka«. Mnogo šegavosti smo videli v »Zidani marelji«, ki so jo izvajali Husu Sanja, Cah Anica, Strukelj Anton in Hočevar Janez. Linko Olga smo videli v Mozartovem »Turškem maršu« in lepem prednašanju in Lidi Jo Cumakovo v Chopinovi »Mazurki«, katero je izvedla z veliko fineso.

Hočevar Janez je nastopil v »Boksu« in je s svojim grotesknim izvajanjem vzbudil mnogo smeha med gledalci.

Zelo nas je iznenadil Laznik Vlado v »Plesu vraga«. S svojo prepričljivostjo je dokazal, da je dobro rutiran plesalec.

Zaključna točka baletnega večer-

ra je bilo »Kolo«, ki so ga temperamentno izvajale Cah Anica, Husu Sanja, Roncelj Rina, Strukelj Anton, Laznik Vlado in Hočevar Janez.

Spored je bil skrbno sestavljen in izvajanje plesalk in plesalcev je pustilo pri gledalcu prijeten vtis in zadovoljstvo. Vse točke je spremljala na klavirju gospa Galina Kvaskova.

Današnje življenje zahteva od nas fizičnih in duševnih naporov, katere telo laže premaga s sistematičnim treningom. Ples in telovadba sploh sta potrebna današnjega časa, ker ohranjata sveže telo in dajata duševno zadovoljstvo. Zato pozdravljamo delo in napore Baletne šole SDD, ki si je zadelo še dolžnost, vzgajati mladino telesno in duševno tudi na tem poprišču.

Odgovorni urednik: dr. Janko Jež

Tiska: tiskarna »Adria«, d.d. v Trstu

ZDRAVNIK
Dr. FRANJO DELAK
v TRSTU

sprejema od 15.-17. ure
v ulici Commerciale št. 10-II
Pokličite tel. št. 31813

Stanovanje: Strada di Fiume 20/III

ZOBOZDRAVNIK
Dr. STANISLAV PAVLICA
sprejema od 9-12 in od 17-19
TRST, VIA COMMERCIALE
10-II., TEL. 31-813

ZOBOZDRAVNIK
Dr. BREZIGAR DANILO
v Nabrežini št. 130-I.
sprejema od 18-20.30 ure

Birma
se bliža!
Urarna
Zlatarna
ul. Roma 19

Pri nas dobite
prekrasna darila
po zelo ugodnih
cenah

Mizarji
kmetovalci
podjetniki
Deske smrekove, macesnove in trdih lesov, trame in parkete nudi najugodnejše

TEL. 90441

CALEA TRST

Viale Sonnino, 24

Tovarna pohištva

Tel. 32

SPALNICE - JEDILNICE -

KUHINJE ITD. — PO NA-

ROČILU IZVRŠI VSAKO

DELO — POROSTVO ZA

DOBER NAKUP — TOVAR-

NIŠKE CENE — DELO SOLI-

DNO — DOMACA TVRDKA

PRINČIČ
KRMIN
Cormons - prov. Gorizia

Kam bomo šli letos na nedeljske izlete ali na letovanje? Na REPENTABOR vendar, kjer Vam v novodograjenem

hotelu „KRAS“

bivša gostilna RAUBER

postrežejo z izvrstno domačo kuhinjo in vinom vseh vrst.

Posebnost domači pršut, piščanci in slaščice ter kraški teran.

Oddaja sob bodisi v poletni sezoni kot za stalno.

Cene nizke! Obiščite nas in se boste prepričali.

Italija in Jugoslavija

(Nadaljevanje s 1. strani)

ske diplomatske metode, kajti one nosijo obeležje očitne in za varnost Zahoda nevarne nelojalnosti, naperjene prav proti oni Ameriki, ki se ji Italija tako upadljivo vsiljuje kot prijatelj in zaveznik, in čije zaupljivost, da ne izustimo besede lahkovernost, hoče Italija tako nezasluženo izkoriščevati in izsiljevati.

Stara italijanska taktika je, goniti Slovence v naročje komunizma z namenom, da bi si pridobila in prejela mandat za njihovo iztrebljanje. Ne le Mussolini, ampak tudi njegovi odkriti in prikriti današnji nasledniki so se trudili in se še trudijo, da bi našim ljudem na Tržaškem zaprli vse pravne poti, da bi jih tako prisilili iskati poslednjo pomoč v komunizmu ter da bi na tej osnovi dobili nekakšno upravičenost za svojo politiko zatiranja Slovanov.

Ali torej se ni jasno Američanom, da to italijansko umetno vzdrževanje napetosti ogroža mir in ravnovesje evropske celine? De Gasperi naglašuje italijansko umerjenost. Naj jo pokaže v tržškem vprašanju! De Gasperi ob vsaki priliki hoče nastopiti kot pobornik evropeizma. Naj torej pristane na evropsko rešitev tržškega vprašanja!

Kajti njegovo prilasčevanje Trsta iz dneva v dan postaja vse manj upravičeno. Na svobodno voljo Tržčanov se pač ne more sklicevati! Saj mora za dosego večine na tržških občinskih volitvah pripeljati tržške glasovalce s posebnimi vlaki in parniki iz Italije, in celo iz oddaljene Argentine! V isti namen mora mobilizirati istrske begunce z obljubami, da bodo dobili italijansko državljanstvo in volilno izkaznico, medtem ko na tisoče in tisoče Slovencev, ki so v Trstu rojeni in v Trstu živé, to pravico odvzema. Iz teh in takih razlogov pač ni mogoče z upravičenostjo trditi, da Tržčani težijo po povrnitvi pod Italijo.

Zaman je pogrevanje neobstoje-

cega tržškega navdušenja, če pa so povzročitelji neredov in metalce bomo marca 1952 in nato zopet marca 1953 morali priveriti iz Italije!

Tržčani, pa bili Italijani ali Slovenci, imajo odprte oči. Oni vidijo in opazujejo, kako propadajo njihove ladjedelnice, oni vidijo, kako se položaj Trsta podreja koristim italijanskih mest in koristim italijanske valutarne politike, oni motrijo, kako se iz dneva v dan vkljub nasprotnim zatrjevanjem občinskih zajedalcev vedno bolj zapirajo vrata tržški bodočnosti.

Iz dneva v dan pa izgleda, da bi Italija zavladata Trstu, postajajo vse mračnejši in mračnejši. Italija opozarja zato Ameriko na opreznost zaradi jugoslovanskih pogajanj v Moskvi. Kdo je pa razen Italije kriv, da se Jugoslavija na Zahodu ne čuti varno?

Italija hoče biti v Posarskem vprašanju posredovalec med Francijo in Nemčijo. Kdo je pa razen Italije kriv, da se Avstrija, brez izhoda na Jadranu, približuje Nemčiji? Ali Gruberjev poset Adenauerju ne kaže na pripravljanje nove priključitve?

Zaman so italijanske izjave o strpnosti in o evropski vzajemnosti ko pa Italijani v Trstu pred očmi samih britanskih in ameriških zaveznikov ne spoštujejo naših na osnovnejših pravic in celo razlaščejejo našo narodno posest!

Kajti eno je govoriti o evropski vzajemnosti, drugo pa se po tem ravnati!

Naj bi se bil De Gasperi s svojega govorniškega odra v Vittoriju Venetu raje zavedel tega, da morejo lepe besede v očeh čustvenih zahodnjakov pač izzvati solze, ne morejo pa zabrisati resnosti in krute stvarnosti stoletnih evropskih problemov.

Poziv na sočutje ni umesten, ko pa gre za bodočnost belega človeka! Se manj pa je umesten tak poziv, kadar — kakor v italijanskem primeru — sloni na lažnih in izumetničenih osnovah.

Ob prvi obletnici smrti našega preljubega in nezabnega

dr. Josipa Abram-a

bo sv. maša zadušnica dne 8. junija ob 8. uri v cerkvi Srca Jezusovega v ulici Ronco.

Zalujoči družini

ABRAM - JEVNIKAR